

Bozóki András

A politikai befolyás körei Magyarországon

Hogyan, milyen formában működik a politikai befolyásolás egy hibrid rezsimben? Korábbi írásomban összevettem a kommunista, a demokratikus és a maffiaállami befolyási modelleket.¹ Ebben az írásban a maffiaállami befolyásmodell konkretizálására teszek kísérletet, a 2014-15-ös magyarországi adatok vizsgálata alapján. Elemzésemben a magyar „befolyás-barométerre” támaszkodom. E barométer úgy jött létre, hogy *A 100 leggazdagabb* című éves kiadvány² szerkesztője nem elégedett meg a leggazdagabbak lajstromozásával, hanem megpróbálta azt is felmérni, hogy kik a legbefolyásosabbak Magyarországon. Politikai elemzőket kért fel arra, hogy vélt befolyásosságuk alapján egy 0-tól 100 pontig terjedő skálán helyezzenek el száz politikust, üzletembert, közéleti szereplőt. Fontos megszorítás volt, hogy az elemzők³ csak a *Napi.hu* által előre megnevezett személyek közül választhattak. A beérkezett válaszokat a kiadvány munkatársai szereplőnként összesítették, kivették a legalacsonyabb és a legmagasabb pontszámot, majd a meg-

maradtaknak kiszámították az átlagát. Az így kapott „osztályzatok” alapján állították össze a magyar befolyás-barométert.

Az elemzők a következő definícióval dolgoztak: az a személy befolyásos, „aki egy ügy érdekében közvetlenül vagy közvetve több pénzt és/vagy erőforrást tud megmozgatni”.⁴ Ez a definíció nyilvánvalóan vitatható, hiszen a befolyás fogalmát szűken, rövidtávon, a materiális javakra vonatkoztatva értelmezi. Azért rövidtávon, mert az egy ügyre megmozdítható erőforrások biztosítása független az erőforrások felhasználásának eredményétől. Lehet, hogy az a befolyásosabb, aki kisebb ráfordítással nagyobb eredményt tud elérni, vagy az, aki nemcsak egy, hanem egyszerre több ügyre képes rendszeresen erőforrásokat mozgósítani. A befolyás fogalmának nyilvánvalóan van időbeli korlátja, ezért az elemzők a fogalmat elsősorban praktikus dolgokon keresztül próbálták megragadni, figyelmen kívül hagyva a tágabb értelmű és hosszabb távra érvényes hatásokat. Egy példa: a „Nemzeti Együttműködés Rendszerén” (NER) belül

1

¹ Bozóki András: „Hatalmi rendszerek, befolyási modellek” *Mozgó Világ*, 41. évf. 10. sz. 2015. október

² Szakonyi Péter szerk. *A 100 leggazdagabb*. Budapest: Napi.hu, 2014. 114-118. o. és 2015. 114-122. o.

³ A politikai elemzők közül mindkét évben részt vett a munkában Boros Tamás, Böcskei Balázs, Csizmadia Ervin, Juhász Attila, Magyar Kornélia és Róna Dániel. Csak az első év-

ben (2014-ben) vett részt az értékelésben G. Fodor Gábor, és csak a második évben (2015-ben) működött közre Antal Attila, Tóth Csaba és Zárug Péter Farkas. Közülük G. Fodor volt az egyetlen, aki nyíltan a kormányzat alkalmazásában áll. Vö. „A rendszer igazságait védem” Nagy Gergely Miklós interjúja G. Fodor Gáborral. *Magyar Narancs*, 2015. február 19.

⁴ Szakonyi Péter szerk. *A 100 leggazdagabb*. Budapest: Napi.hu, 2015. 116. o.

Liszkay Gábor lapigazgató nyilván nagyobb politikai befolyással rendelkezik, mint Eötvös Péter zeneszerző. De a politikai vezetők mégis utóbbit illették a legmagasabb kitüntetéssel abban a reményben, hogy ez által a rendszer egésze kedvezőbb színben tűnik majd fel. Felvethető a kérdés, hogy vajon ki a befolyásosabb a rendszer szempontjából: Liszkay Gábor vagy Eötvös Péter? A megkérdezett elemzők választása – nyilván jó okkal – Liszkayra esett.⁵

De nem is az a kérdés, hogy az elemzők tévednek-e vagy sem. Ők a „befolyás-barométerben” a legjobb tudásuk alapján foglalták össze véleményüket, amely e tanulmányban nem vita tárgya, hanem kiindulópont. Az viszont szembetűnő, hogy számukra a „befolyás” fogalma a rövidtávon megszerezhető materiális előnyöket vagy azok esélyét jelenti. Ez pedig sokat elárul a magyar közgondolkodásról. Mivel céloom nem egy új definíció alkotása, hanem az általuk adott listák elemzése, az ő meghatározásukat veszem alapul. A magyar befolyáslista egycentrumú és a politika által vezérelt. Nincs arról szó, hogy számos, hozzávetőlegesen egyenlő értékű kapcsolódási pont létezne a befolyások széles hálózatában. Mi több, úgy tűnik, a befolyás fogalma is egészen szűken, a politikai hatalom centrumához viszonyítva értelmezendő.

Az elmúlt két év magyarországi „befolyás-barométere”, számos tanulságot kínál. Elsőként itt van Orbán Viktor személye. A regnáló

miniszterelnök mindkét vizsgált évben listavezető volt, holott az ő esetében a „befolyás” fogalma legfeljebb nemzetközi szinten értelmezhető. A magyar belpolitikát tekintve Orbán nem egyszerűen „befolyásos”, hanem – kissé túlzással – ő maga a „rendszer”. Ő áll az általa megteremtett és önmagára szabott rendszer centrumában. Ővé a legnagyobb hatalom, így mások befolyását épp a hozzá való viszony intenzitása szerint mérik. Ha egy képzeletbeli körzöt leszúrunk a neve mellé, és kisebb-nagyobb köröket rajzolunk őhozzá viszonyítva, könnyen megkaphatjuk a befolyásos emberek listáját aszerint, hogy ki melyik kör vonalán helyezkedik el. Úgy tűnik, a kapcsolati hálók „fennakadnak” a befolyás-hierarchia koncentrikus körein.

Számos jel mutat arra, hogy a politikai családfő szerepét betöltő Orbán kedvére játszik e különböző körök valamelyikében elhelyezett híveivel. Sok munkával és feltétlen lojalitással közel lehet kerülni hozzá, hogy aztán az illető – munkája és lojalitása ellenére – váratlanul mégis egy külső körben találja magát. Egy dologra azonban Orbán e „káderforgatás” során is mindig odafigyel: senki ne kerüljön a legtágabb körön kívülre. Elvégre később bárkire szüksége lehet. Ha úgy alakul, az átmenetileg kegyvesztett kliens idővel ismét viszonylag befolyásossá válhat.⁶ Aki lojális Orbánhoz – és ezt látványosan nem mondja fel – bent maradhat a rendszerben. De arra is van példa, hogy a vezető megbocsát a tékozló fiú-

⁵ Eötvös Péter valószínűleg nem is szerepelt az elemzők számára előre megadott személyek között, így a dilemma szimbolikus. De ha köztük lett volna, akkor sem került volna fel a negyvenes listára.

⁶ Átmeneti kegyvesztettség után tért vissza a belső hatalmi kör közelébe Ader János, Kósa Lajos, Schmidt Mária, Stumpf István, Várhegyi Attila és mások.

nak, mert tudja, hogy visszatérése után már csak tőle függ majd.⁷ A „családfő” senkit sem hagy az út szélén azok közül, akik egyszer a fogadott politikai család tagjaivá váltak.

Pragmatikus okokból Orbán rendre befogad a Fidesz tágabb körébe olyanokat, akik korábban az állampárt oldalán,⁸ vagy akik a szocialista-liberális oldalon álltak.⁹ Ezek az emberek a politikai családba többnyire csak a szavazatszerzés szándékával felmutatható bábként kerülnek be, bár akadnak olyanok is, akikre ideológusi, szervezői vagy aktivista szerep vár. A néppárti ambíciók vezették Orbánt számos korábbi MDF-es, kisgazda vagy kereszténydemokrata politikus átvételében.¹⁰ Ezekben az esetekben azonban – a látszat ellenére – sohasem szabad összekeverni a néppárt és a „család” fogalmát. A kívülről hozott aktorok a holdudvart jelentő néppártba bejuthattak, de a fogadott politikai családba szinte soha*. (*??Mi ez a esillag??*)

A miniszterelnök és köre anyagi gyarapodásának vizsgálata az egyik lehetséges eszköz arra, hogy megmutatkozzék a hatalom valódi természete. A tényfeltáró újságíró Ferenczi Krisztina szavai egy új, refeudalizációs folyamatot írnak le: „A központosítás lényege: a pókháló mindenhová elér, a legkisebb településeket is befonja, és a közepén Orbán Viktor ül. Nemcsak az általa kontrollált törvényhozás szolgál

számtalan esetben személyes érdekeket, de a teljes fideszes politikai osztály és a közigazgatás is Orbán kegyeitől függ, helyben pedig a közmunkát is a polgármester adja, és ha nem vagy vele jóban, akkor éhen hal a családot. Ergo: pofa be, ez az egyetlen érvényes szabály. Ezeken a helyeken, ezekben a helyzetekben semmilyen politikai jogok nem érvényesek. A 'pofa be', a teljes kiszolgáltatottság a legfontosabb lépés az új jobbágyság és a cselédlakások Magyarországnak visszatérése felé.”¹¹

A hatalmi piramis legalján a falusi polgármesterek, helyi gazdák és görék találhatók, akik a vidéki közmunkások megélhetéséről gondoskodnak. Ez a „gondoskodás” politikailag is értendő: sokszor csak azok a közmunkások kaphattak további munkalehetőséget, akik saját, lefotózott szavazócedulájukat bemutatva bizonyították, hogy „helyesen” szavaztak.

Ferenczi szerint Orbán felemelkedése a hatalom centrumába – két egymást követő, elvesztett választás után – nemcsak az ő politikusi ügyességének, hanem ellenfelei alkalmatlanságának volt a következménye. Sikerének titkai között ott van „a 25 éves, szisztematikus építkezés és az ellenfelek végtelen kényelmessége és rövidlátó ostobasága. Orbán nagyon dörzsölt hatalomtechnikus lett, ehhez ért igazán a politikából, és a másik oldal egyszerűen, fokozatosan lemaradt mö-

3

⁷ A tékozló fiú esetére a legjobb példa a Fidesz-alapító Bayer Zsolt, aki átállt a baloldali térfélre, majd egy idő után visszafogadta őt a Fidesz vezetője. Az újságíró azóta is Orbán rendíthetetlen hívei közé tartozik.

⁸ Mint Martonyi János, Kerényi Imre, Kudlik Júlia, Pozsgay Imre, Schmitt Pál, Stefka István, Szűrös Mátyas és mások.

⁹ Mint Csintalan Sándor, Tellér Gyula, Tóth Gy. László és mások.

¹⁰ Mint Bogár László, Font Sándor, Harrach Péter, Jeszenszky Géza, Lezsák Sándor, Semjén Zsolt, Surján László, Turi Kovács Béla és mások.

¹¹ Ferenczi Krisztina: „Cseléd-Magyarország visszatérése ellen” Vári György interjúja. *Nép-szabadság*, 2015. július 20.

götte. Nagy szerepe van mindebben egy immár tulajdonképpen nyílt titoknak, az évtizedes Puch–Simicska-összebútorozásnak: Orbán pontosan felmérte, hogy amit tervez, egyedül nem fogja tudni keresztülvinni: a szocialisták rövidlátása pedig romlottsággal is párosult.”¹²

A szocialistáknak sokáig nem volt veszélyérzetük Orbánnal kapcsolatban, mert (önmagukból kiindulva) minden körülmények között fenntarthatónak vélték a háttérmegegyezések politikáját. A 2006 és 2010 között hatalmon lévő baloldali-liberális politikai elit elfáradt, kiöregedett, elveszítette valóságérzékelését és kezdeményezőkézségét. Az SZDSZ-ben elő nem készített, végig nem gondolt generációváltás történt a párt élén, amely a liberális párt identitásvesztéséhez és gyors zuhanásához vezetett. Az MSZP és Gyurcsány Ferenc politikai patthelyzetéhez vezető kötelhúzása pedig még akkor is folytatódott, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy a reformokat nem lehet végigvinni, a párt belülről nem tud megújulni, a kormány pedig kisebbségbe került. A 2008-as elveszített népszavazás után a szocialista kormány külső támogatásra szorulva, érdemi reformpolitika nélkül még két évig vegetált, belesodródva a világgazdasági válságba, amely kiütötte a ringből – ahelyett, hogy 2008 tavaszán egy előre hozott választással megakadályozta volna a Fidesz későbbi kétharmados parlamenti többségét. A jobboldali ellenzéki pártok és paramilitáris alakulataik egyre fokozódó agresszivitása¹³ mellett egyfajta baloldali po-

litikai alvajárás is hozzájárult a harmadik köztársaság bukásához, a jogállam és a liberális demokrácia lebontásához és a Fideszre épülő domináns pártrendszer létrejöttéhez.

Orbánnak és körének tehát szokatlanul hosszú ideje volt felkészülni a kormányzásra, mert a 2006-os, őszi önkormányzati választások óta a Fidesznek állt a zászló. Orbán stratégiáját az „egyszer kell csak győznünk, de akkor nagyon” gondolata határozta meg. Amint azt a 2007-es bálványosi nyári szabadegyetemen megfogalmazta: „egy választást egyszer kell csak megnyerni, de akkor nagyon. Ha a szövetségnek komoly többsége lesz a parlamentben, akkor eljön az ideje a nagy nemzetpolitikai változásoknak. Ehhez nagy nemzeti katarziszra van szükség, nincs mód javítgatásokra, toldozgatásra, elsöprő győzelmet kell aratnia a polgári szövetségnek a következő választásokon.”¹⁴

E stratégia jegyében Orbán titokban tartotta a kormányzásra vonatkozó konkrét politikai elképzeléseit – amelyek talán megoszthatták volna a közvéleményt – és inkább a legkisebb közös többszörösrel, a széles társadalmi támogatottságot fenntartó, kormányellenes negatív kampánnyal operált. A 2010-es elsöprő választási győzelem után viszont nekiláthatott valódi tervei megvalósításához, ez pedig két éven belül egy teljesen új hatalmi szerkezet kialakítását eredményezte. Ennek volt része a radikális elitcsere szándéka, a politikai családfőhöz hű káderréteg pozíciókba helyezése.¹⁵

¹² Uo.

¹³ Ripp Zoltán: „Gyűlöletpolitika Magyarországon” *Mozgó Világ*, 34. évf. 5. sz. 2008. május

¹⁴ „Orbán Viktor nemzeti katarzist akar” *Index*, 2007. július 21.

¹⁵ Vö. Bozóki András: „A magyar demokrácia válsága” *Élet és Irodalom*, 2012. január 13.

A Függelékben közölt 40 fős listából megismerhetjük a NER fogadott politikai családjának legbefolyásosabb tagjait. Ami első ránézésre is szembetűnő: ez a politikai család mindenekelőtt macsó. A 2014-es listának mindössze egyetlen női tagja van, Németh Lászlóné, aki sokáig Simicska Lajos jobb keze volt. Az ő anonimitására jellemző, hogy 2012-es miniszteri kinevezése után a sajtó hetekig azt találgatta, vajon mi lehet a keresztneve. A 2015-ös listán viszont már egyetlen nő sem szerepel. Némethné befolyása a miniszteri székből való távozásával meggyengült, majd az Orbán-Simicska szakítás után jelentéktelenné vált. A gazdaság és politika női szereplői közül senki sem lépett a helyére. A befolyáslista szereplőinek maskulin monopóliuma megkérdőjelezhetetlen. A hatalom végletes centralizáltságára jellemző, hogy a *Forbes* magazin felmérése alapján a magyar közéletben a kormányfő feleségét, Lévai Anikót tekintik a legbefolyásosabb nőnek.¹⁶ Az üzleti szférában Csányi Sándor korábbi beosztottja, Balogh Gabriella, a média világában Vidus Gabriella, a kultúrában pedig Eszenyi Enikő tűnt ki.¹⁷ Ők négyen azonban még csak a közelébe se kerültek ahhoz, hogy a nevük felkerüljön a legbefolyásosabb személyek listájára.

Ezen a listán jellemzően fideszes vagy Fidesz-közeli férfiak szerepelnek. A kormány mögött álló párt-

¹⁶ A *Forbes* magazin értékelése szerint Lévai Anikó a legbefolyásosabb magyar nő. Lévai viszont úgy vélekedett, hogy nincs érdemi befolyása a politikára, ám ha kér valamit, a kormányfő megfontolja. „Forbes: Lévai Anikó, Orbán felesége a legbefolyásosabb nő” *Hvg.hu*, 2015. április 21.

¹⁷ Uo.

szövetség másik tagja, a KDNP nem „delegál” senkit a legbefolyásosabbak közé. A vizsgált két évben (2014-15) a fogadott politikai család exponensei különböző körökből kerültek ki, akiket így lehet csoportosítani:

Fideszes kormánytagok (Lázár János, Orbán Viktor, Pintér Sándor, Szijjártó Péter, Varga Mihály);

Fideszes pártpolitikai szereplők (Kósa Lajos, Kövér László, Rogán Antal, Szájer József);

Egyéb fontos politikai szereplők (Csák János, Fellegi Tamás, Habony Árpád, Szapáry György);

Régi harcostársak és köreik (Simicska Lajos, Fonyó Károly, Németh Lászlóné, Nyerges Zsolt, Patonai Péter, Vitézy Tamás);

Állami vagy kvázi-állami szervezetek vezetői (Baji Csaba, Hernádi Zsolt, Liskay Gábor, Matolcsy György, Polt Péter, Töröcskei István stb.);

A kormányfő „új baráti köre” (Garancsi István, Mészáros Lőrinc, Andrew Vajna);

Befogadott gazdasági szereplők (Baldauf László, Csányi Sándor, Parragh László, Spéder Zoltán, Széles Gábor, Wáberer György stb.)

Az első három csoport határai képlékenyek. A kormányhoz való tartozás mindennapi szinten nagy adminisztratív-végrehajtó hatalmat jelent a párton belüli vezetői pozíciókhoz képest, mert az állami infrastruktúra és az államapparátus működtetéséről van szó. Ugyanakkor e pozíciók csak több munkát garantálnak, nem feltétlenül jelentenek nagyobb biztonságot az eliten belül. A maffiaállamban az elitpozíciók stabilitásának nincsenek intézményes garanciái.

Fideszes kormánytagok

A kormány legmagasabb rangú tagjairól, a miniszterekről a hata-

lom működtetéséhez való közvetlen hozzáférésük alapján joggal feltételezhető, hogy Orbán legközelebbi szövetségesei közé számítanak. Ez a feltételezés azonban csak a kormánytagok egy részére igaz (Lázár, Pintér, Szijjártó és Varga), akik nem véletlenül szerepelnek előkelő pozíciókban a befolyáslistán. Más miniszterekkel azonban ez nincs feltétlenül így, hiszen könnyen elképzelhető, hogy a kormányfő (a kötelező lojalitásukon túl) mindenekelőtt munkabírásuk, szervezőképességük és „adminisztratív kapacitásuk” miatt emel egyeseket a miniszteri székbe. Az említettekén kívül más miniszter nem fért rá a negyvenes listára (kivéve Németh Lászlónét 2014-ben), ami a kormányon belül két csoportot különít el: a befolyásos és a végrehajtó miniszterek körét. Utóbbiak érdekérvényesítő képessége az első csoporthoz viszonyítva lényegesen kisebb, nem is csoda, hogy nevük szóba sem került a lista összeállításakor (Balog Zoltán, Fuzekas Sándor, Hende Csaba¹⁸, Trócsányi László).

Ha viszont egy miniszter felkerül a listára, akkor automatikusan annak elején kap helyet. A listán szereplő kormánytagok befolyása stabilan magas: 2015-ben valamennyien benne voltak az első 12-ben. Közülük a legfontosabb a nagy munkabírásúnak mondott Lázár János kancelláriaminiszter, aki – két helyet előrelépve – jelenleg a harmadik legbefolyásosabb ember Magyarországon. Lázár korábban frakcióvezető volt és a párton belül

kitűnt munkabírásával. Lojalitása mellett ez tette személyét alkalmassá a kancelláriaminiszteri posztra, ahol azóta hatáskörei folyamatosan bővültek. Míg Orbán a kormányzás stratégiai kérdéseire, valamint a legfontosabb megoldandó ügyekre koncentrált, addig a kormányt a mindennapok gyakorlatában Lázár vezeti. Hatalma tudatában Lázár szívesen vállalt konfliktusokat, például ütközött már Csányi Sándorral, Mészáros Lőrincel, Pokorni Zoltánnal, Schmidt Máriával és másokkal. Legnagyobb párton belüli vetélytársa Rogán Antal, kettejük vetélkedését Orbán ki is használta, amikor Rogánt, afféle „propagandaminiszterként” – Habony Árpáddal szorosán együttműködő miniszterelnöki kabinetfőnökként – Lázárral párhuzamos pozícióba emelte.¹⁹

Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter a 12. helyen áll, amivel – 2014-es 38. helye után – az év egyik legnagyobb előrelépését hajtotta végre. A harmincas éveiben járó Szijjártó karrierje töretlenül ívelt fel, köszönhetően mindenkinek felülmúló lojalitásának és kiemelkedő munkabírásának: ezek már régóta biztosították számára az Orbánhoz fűződő tartós, munkatársi közelséget. Ezt koronázta meg 2014-es miniszteri kinevezése, a minisztérium káderállományának Orbán kívánsága szerinti radikális lecserélése, a „keleti nyitás” politikájának teljes erővel történő végrehajtása, majd a keleti menekültekkel való teljes szembeszállás. Úgy tűnik, Szijjártó szinte gondol-

¹⁸ Hende Csaba helyére 2015 szeptemberétől Simicskó István lépett honvédelmi miniszterként. A listák tanúsága szerint azonban ő sem számít befolyásos szereplőnek.

¹⁹ Lázárról lásd Baka F. Zoltán és Brückner

Gergely: „Lázár kiszáll a politikából?”; Brückner Gergely: „A kormány belső ökle” mindkét cikk: *Figyelő* 2015. augusztus 20. 8-14. o. Rogán Antal 2015. október 1-től foglalta el új pozícióját.

ködés nélkül hajtja végre a kormányfői utasításokat, legyen szó a külföldről érkező kritika éles visszautasításától a bevándorlás-ellenes orbáni politika kompromisszumok nélküli képviseléséig.

Lázárhoz és Szijjártóhoz képest Pintér Sándor és Varga Mihály régi motorosok, akik az utóbbi húsz év legstabilabb politikai szereplői közé tartoznak. Varga már 1988 óta a Fidesz tagja, míg Pintér formálisan nem párttag. Mindez azonban politikai értelemben nem jelent különbséget közöttük, hiszen Pintér elkötelezettsége, megbízhatósága, a politikai családon belüli presztízse vitán felül áll. Mindketten ott voltak már az első Orbán-kormányban is. Pintér 2014-ben tizenegyedik, 2015-ben a nyolcadik helyen állt, Varga 2014-ben a kilencedik, 2015-ben pedig a tizedik helyre került. Róluk elmondható, hogy tartósan és folyamatosan bírják Orbán bizalmát.

Fideszes pártpolitikai szereplők

A pártpolitikai szereplők közül Rogán Antal befolyása – számos ingatlanbotránya dacára – kissé még emelkedett is, főleg annak révén, hogy nyolcéves kerületi polgármestersége után a Fidesz képviselőcsoportjának vezetője lett. Ezzel Rogán – Orbán és Lázár után – a harmadik legbefolyásosabb hivatásos politikusnak számít ma Magyarországon. Befolyása tovább erősödhet azok után, hogy a frakcióvezetést hátrahagyva, 2015 október 1-től a miniszterelnök közeli munkatársa lett. A pártpolitikusok azonban általában jönnek-mennek a ranglistán, pozíciójuk stabilitása nem közelíti meg a kormánytagokét.

Nagy zuhanást könyvelhetett el Kósa Lajos, aki azok után, hogy 2014-ben még a 14. helyen állt a

befolyás-rangsorban, 2015-re kiesett az első 40-ből. Az egykor Orbán leendő utódjának is kikiáltott, a választások évében még stadiont avató debreceni polgármesterből így lett rövid időn belül átlagos parlamenti politikus. Orbán újabb váratlan döntése kellett ahhoz, hogy megállítsa Kósa Lajos lecsúszását, amikor a politikust Rogán utódjaként frakcióvezetővé léptette elő.²⁰ Kilenc helyet csúszott vissza a ma már csak frusztrált nyilatkozatairól és az ellenzéki képviselőket egyoldalúan sújtó pénzbüntetéseiről ismert, tekintélyelvű házelnök, Kövér László, aki a 2015-ös listán a 22. helyen tanyázott – ez is jelentős elmozdulás. Váratlanul visszatért viszont 2015-ben Szájer József, ami különösen annak fényében meglepő, hogy a politikus az elmúlt tizenegy évet az Európai Parlamentben töltötte, és jelenleg is ott folytat látható tevékenységet. Ehhez képest Szájert a 29. legbefolyásosabb személyként azonosították.

Kósa, Kövér és Szájer – a politikai súlyát már korábban elvesztő Deutsch Tamáshoz és Németh Zsolthoz hasonlóan – a Fideszt alapító, régi gárdához tartozik. Ezt a gárdát Orbán folyamatosan szorította ki a hatalom közeléből. Kósát korán „elengedte” Debrecenbe, Szájert pedig Brüsszelbe, ahová őt később Deutsch Tamás egykori sportminiszter is követte. Az első Orbán-kormány polgári titkosszolgálatokért felelős miniszterét, Kövér Lászlót, valamikori legszorosabb barátját, a parlament elnöki székébe száműzte. A korai Fideszben nacionalista, jóval később azonban már atlanti húrokat pen-

7

²⁰ Ez a fordulat még nem tükröződik a 2015-ös rangsorban.

gető Németh Zsolt soha nem juthatott magasabbra a külügyi államtitkári pozíciónál. A párt régi gárdája nem kísérhette végig Orbánt hatalma kiteljesedésének útján, de aki akarta közülük, az szakpolitikai szerepbe szorítva még követhette. Így írhatta meg Szájer az alaptörvény első változatát, így foglalkozhatott a választási törvény átalakításával az átmenetileg szintén Brüsszelbe száműzött Áder János. Orbán utoljára Simicska Lajost távolította el, erre viszont Simicska valamennyi társánál karakteresebben reagált. Kósa Lajos politikai karrierje ugyanakkor azt mutatja, hogy a notórius káderhiány miatt nem zárható ki a „régigárda” egyes tagjainak rehabilitálása és újra meghatározó pozícióba emelése.

Egyéb fontos politikai szereplők

8

Az „egyéb fontos politikai szereplők” közé azokat a Fidesz-közeli aktorokat soroltam, akik se nem hivatásos politikusok, sem pedig magasan jegyzett gazdasági szereplők. Közülük Habony Árpád – egykori kendo világbajnok, majd parlamenti koronagondnok – már régóta Raszputyin szerepét játssza a kormányfő közelében. Annak ellenére, hogy Habonyt 2011-ben bűnösnek találták garázdaság vétségében és két év próbaidőre bocsátották,²¹ mind 2014-ben, mind 2015-ben az előkelő 4. helyen állt a befolyáslistán, tehát a „családfő” töretlenül

bízik benne. Ezzel Habony – úgy is, mint az Orbánnak rendszeresen tanácsokat adó amerikai kampányguru, Arthur J. Finkelstein magyar hangja – „*spin doctor*” minőségében túlszárnyalta sikeres elődjét, Wermer Andrást.²² E mellett azonban Habony gazdasági háttéremberként is helytáll, új médiafelületet épít, sőt az egyre csökkenő befolyású Simicska Lajos szerepét is igyekszik átvenni a fogadott politikai családon belül.²³

Vele szemben a Washingtonban élő Fellegi Tamás befolyása szerényebb, az egykori gazdasági miniszter 2014-ben nem is szerepelt a listán. Újbóli felbukkanása (a 37. helyen) azt bizonyítja, hogy az elemzők értékelik azokat a kormányzati „imázsépítési” sikereket, amelyeket Fellegi a magyar adófizetők pénzének amerikai osztogatásával elért. Washingtonból tért haza Szapáry György volt nagykövet, aki idősebb kora ellenére is befolyásossá tudott válni a hazai közéletben a 2015-ös listán elfoglalt 32. helyével. A Londonból 2014-ben hazatérő nagykövet, Csák János, korábbi Fidesz-közeli vállalkozó abban az évben 35. volt a befolyási rangsorban, ám azóta lekerült a listáról.

Régi harcostársak és köreik

A negyedik csoportba régi gazdasági harcostársak és követőik tartoznak. Mindenekelőtt Simicska Lajos, aki Orbánnal együtt kezdte a

²¹ A bíróság azonban a bevett eljárástól eltérően, pártfogó felügyelet kijelölését nem kezdeményezte. Rényi Pál Dániel: „Idegbe jött – Jogerős ítélet Habony Árpád ellen” *Magyar Narancs*, 2013. február 28.

²² Wermer András irányította a Fidesz 1998-as „polgári Magyarország” kampányát, amely a párt győzelméhez vezetett. A 2002-es választási vereség után kegyvesztetté vált. Ezt köve-

tően bukkant fel Habony, aki a párt 2006-os újabb választási veresége ellenére is megőrizte befolyását.

²³ Habony 2015-ben Finkelsteinnel együtt Nagy-Britanniában megalapította a Danube Business Consulting Ltd. politikai tanácsadó céget, aminek ügyvezetője Láncki Tamás, a Századvég vezető elemzője, Navracsics Tibor egykori kabinetfőnöke lett.

politizálást, és mintegy negyedszázadon át a Fidesz megkérdőjelezhetetlen tekintélyű gazdasági háttéremberének számított. Többen állítják, hogy Simicska nélkül a Fidesz már 1994-ben elbukott volna. De Simicska még jóval később is – előbb APEH-elnökként, majd párt-pénzügyesként, a szocialista Puch László partnereként – felbecsülhetetlen értékű szolgáltatásokat tett a pártnak, amely az ő segítségével az ellenzéki évek alatt is fel tudta építeni hátországát.

A Fideszben Simicska nevét kéltelkedő vagy negatív kontextusban kimondani évtizedekig tabu volt az egyszereű pártkatonák számára. A 2010-14-es ciklusban az Orbán-kormányt félig-meddig Simicska „állította össze”, aki korábbi szolgálataiért busás javadalmazásban részesült. A tendereket éveken át rendre Simicska cégei nyerték meg. Simicska nem egyszerűen a Fidesz egyik befolyásos szereplője volt, hanem a Fidesz egyik (gyakran homályban maradó) arca, akinek aktivitása a párt történetének és identitásának szerves részét képezi.²⁴

Simicska nem volt módos ember a Fidesz felemelkedése előtt, így nemcsak ő adott sok segítséget a

Fidesznek, de maga is a Fidesz hátán jutott fel a legfelsőbb körökbe. Ma Simicska 73 milliárd Ft-ra becsült vagyonával az ország 10. leggazdagabb embere.²⁵ Csányi Sándorral és Demján Sándorral ellentétben Simicska korábban sosem volt független „oligarcha” a szó klasszikus értelmében. Simicska mindvégig egy párt kötelékében, annak vezetőjével szoros együttműködésben, vele azonos célokért dolgozott. A párt pénzével gazdálkodott, de közben maga is meggazdagodott: valójában soha senki nem tudhatta, hogy hol végződik a párt pénze és hol kezdődik Simicska saját vagyona. Később, a Fidesz 2010-es hatalomra jutásával ez az átláthatatlanság magasabb szintre emelkedett: tényfeltáró újságíró legyen a talpán, aki szét tudja szálazni a párt, az állam, a pártoligarcha, a politikai családfő, a strómanok és „pénzmosodák”²⁶ vagyonának különböző, gyakran mozgó, de egymással átfedésben lévő halmazait.

Orbánra sokáig csak egyetlen ember lehetett igazán vezéres: Simicska. A 2014-es választások után azonban Orbán már nem akarta fenntartani a „kettős hatalom” régről ismerős politikai állapotát, és elérkezettnek látta az időt

9

²⁴ Simicska az utóbbi években már társadalmi tevékenységet is végzett a Veszprém férfi kézilabda-csapatának nagylelkű támogatójaként.

²⁵ Vö. *A 100 leggazdagabb*. op. cit. 2015. 32-33. o.

²⁶ Mellár Tamás a Századvég korábbi kutatási igazgatója az intézettől „azért jött el, mert kiderült számára, hogy az egész műhely csak egy pénzmosoda”. A minisztériumok olyan kutatásokat rendeltek tőlük, amelyeket szerinte kompetencia hiányában nem tudtak volna elvégezni. 'Ne törődj vele, mondták, akkor is meg kell csinálni, valamit kaparjatok össze, aztán majd úgyis ki fogják fizetni. Akkor döbentem rá, hogy én csak aláírni kelletttem' – mondta Mellár. Amit ő aláír, azért a miniszterelnök tanácsadói veszik fel a pénzt, miközben nem végeznek érdemi munkát. Azóta eljött a

Századvégtől az összes ember, akit ő vitt oda, mert sorra rájöttek, hogy nincs szükség szakmai munkára.” Mellár Tamást idézi a *Hvg.hu* cikke: „Az egész műhely csak egy pénzmosoda” *Hvg.hu*, 2014. október 31. A Századvég azóta is a legnagyobb állami megbízásokat kapja a hasonló megbízásokért „versengő” cégek közül. A vizsgált években a Századvéghez különböző módokon kötődtek olyan befolyásos Fidesz-közeliek, mint Giró-Szász András, Habony Árpád, Heim Péter, Lánzi András (a Századvég elnöke) és Szalay-Bobrovniczky Kristóf. Közülük Heim 2014-ben 30. volt a listán, de azóta lekerült róla. Pozícióját a korábban kevésbé ismert, de 2015-ben már a 30. helyen álló Szalay-Bobrovniczky foglalta el.

a Simicskával való leszámolásra. A 2014-es befolyáslista még e folyamat elejét tükrözte, ezért Simicska itt még az ország harmadik legbefolyásosabb embere volt; a hozzá kötődő Nyerges Zsolt a 7., Patonai Péter²⁷ a 19., Németh Lászlóné a 28., Fonyó Károly²⁸ pedig a 31. helyet foglalta el a listán. Közülük az egykori szolnoki ügyvéd, Nyerges Zsolt volt nemcsak a legbefolyásosabb, de a leggazdagabb szereplő. A Közgép Simicskával szorosán együttműködő vezéréként Nyerges vagyona 2015-ben 26.3 milliárd volt, amivel ország 24. leggazdagabb emberének számított.²⁹ Egy évvel később már javában dúlt az Orbán-Simicska „háború”, a gazdasági és médiapiac átrendezése, Simicska cégeinek kiszorítása, és a Simicskához kötődő emberek eltávolítása a hatalom közeléből.³⁰

Ezt tükrözi Simicska viszonylagos befolyásvesztése, amely a 2015-ös listán is látható. Ez a folyamat – amely feltehetően még korántsem ért véget – az elitcsere szempontjából az elmúlt két év legfontosabb fejleményének tekinthető. Miután a maffiaállam vezetője befejezettnek látta a radikális elítváltást a politikai, gazdasági és társadalmi élet majd minden területén – ahol a politikai ellenfelek és szimpatizánsaik kollektív megbélyegzése és intézményes háttérbe szorítása már megtörtént – a leszámolás fókuszát áttevődött a pártcsaládon belüli ágensekre, a „belső ellenségekre”.

Hirtelen szidni lehetett – sőt kellett – azt a Simicskát, akinek addig a nevét sem volt ildomos kiejteni. A tabusítás átcsapott a központilag vezényelt ellenségképzésbe, amely a dolgok – bolsevik pártok történetéből ismerős – logikája szerint az ellenség szimbolikus megsemmisítésével szokott végződni. 2015-ben itt még nem tartunk, de Simicska egy év alatt a harmadikról visszasetett a kilencedik helyre, Nyerges a 7.-ről a 16.-ra, Fonyó, Patonai és Némethné pedig eltűnt a listáról. Simicskát azonban a legkevésbé sincs okunk leírni, mert – ha politikai befolyása csökkenhet is – 10. leggazdagabb magyarként vagyont immár függetleníteni tudja a kormány lépéseitől.

A korábban harcostársi jellegű Orbán-Simicska viszony megváltozásától független folyamatnak látszik a kormányfővel régóta jó kapcsolatban álló Vitézy-család (Tamás, László, Zsófia, Dávid) viszonylagos háttérbe szorulása, amelyet legjobban a 2014-ben még 22. helyen álló Vitézy Tamás nagyvállalkozó listáról való kiesése jelez. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a család tagjai ne jutnának pozíciókhoz vagy megrendelésekhez.

Állami vagy kvázi-állami szervezetek vezetői

Ez a csoport tágabb kört ölel föl: az állami, vagy „kvázi állami” szervezetek vezetői tartoznak ide. Ebben a csoportban – az állam elasztiki-

²⁷ Patonai Péter az MFB elnöke volt az első Orbán-kormány idején. 2011-ben került a tulajdonába az A38 koncerthajó, 2013-ban megvette az Inter Media Groupot (IMG). „Reklámcéget vásárolt fel a volt MFB-vezér” *Hvg.hu* 2013. február 19.

²⁸ Fonyó Károly lett a Hír Tv elnöke az Orbán-Simicska szakítás után. Ő korábban, Simicskával együttműködve, Fidesz közeli

médiacégekben volt érdekelt, övé volt például a *Metropol* hirdetési újság. MLF: „Orbánnak még jól is jöhet Simicska médiaháborúja” *Hvg.hu* 2015. február 20.

²⁹ „Kis oligarchatározó: Nyerges Zsolt” *Átlátás*, 2012. október 30.

³⁰ Nagy Gergely Miklós: „A Közgép elvesztett kikötője” *Magyar Narancs*, 2015. július 30. 10-13. o.

kus természetéből kifolyólag – egyaránt helyet kap a Magyar Nemzeti Bank (MNB), a Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. (MOL), a Magyar Villamos Művek (MVM), a kormányzócsónak felvásárolt *Napi Gazdaság* nevű újság³¹, és a Széchenyi Bank első embere, valamint Polt Péter legfőbb ügyész. A társaság meglehetősen színes, történetüket egyenként kifejtteni itt nincs terem, de ezek együttesen segítenek megértetni az olvasóval a maffiaállam működését.

Polt Péter ismert alakja a Fidesz háttérvilágának, hiszen az első Orbán-kormány megbízásából 2000-2006 között egyszer már betöltötte a legfőbb ügyészi pozíciót. Mivel „előző hivatali ciklusa idején már bőségesen bebizonyította, hogy hivatalát nem pártatlan közszolgaként, hanem megbízója kiszolgálójaként tölti be”³², a kétharmados kormánytöbbség 2010 végén ismét őt választotta a legfőbb ügyésznek, immár kilenc évre. A hatalom szempontjából Polt Péter jól söpröget. Összevetve a Polt előtti (2006-10) és a Polt alatti korszakot az *Átlátszó* megállapította, hogy Polt második ciklusának első éveiben háromszorosára nőtt a korrupciós ügyek kivizsgálását indítványozó kérelmek elutasításának száma.³³ Polt 2015-ben a 28. helyre került a legbefolyásosabbak listáján. Mindez azért visszatetsző, mert alkotmányos jogállamokban az ügyésznek nem az a dolga, hogy a politikai elitben informális befolyásra te-

gyen szert; épp az a gyanús, ha ilyen helyzet előáll.

A csoport főszereplője Matolcsy György, aki régóta Orbán személyes kedvencei közé tartozik. Matolcsy reformközgazdászként indult, és már az Antall-kormányban államtitkár volt Rabár Ferenc mellett. A kilencvenes években a profilt váltó Fideszhez csatlakozott és az első Orbán-kormányban csakhamar gazdasági miniszterré avaszták Chikán Attila távozása után. Soha nem mondott nemet Orbánnak – sem annak liberális, sem pedig illiberális korszakában – így nem volt meglepő, hogy amikor a 2008-as gazdasági világválság után unortodox gazdaságpolitikát rendelt meg tőle a kormányfő, azt is teljesítette. Matolcsy még Simicska számára is érinthetetlen gazdasági miniszter volt, ami nem jelenti azt, hogy viszonyuk konfliktusmentes lett volna. 2013-tól Matolcsy a Magyar Nemzeti Bank elnöke lett, ami elvileg független intézmény, de politikai befolyása ettől csak tovább erősödött: 2014-ben a 10. ám 2015-ben már az 5. helyen állt a befolyáslistán. Matolcsy példája azt a korábbi megállapítást erősíti meg, hogy a maffiaállamban a befolyás nem intézményekre alapozott, hanem a kormányfő-családfővel való jó személyes kapcsolaton múlik.

Hernádi Zsolt, a MOL elnöke vezérigazgatója³⁴ egy horvátországi vesztegetési ügy következményeként 2013-ban felkerült az Interpol körözési listájára és európai elfoga-

³¹ A *Napi Gazdaság* 2015. szeptember 1-től *Magyar Idők* néven jelenik meg; a címváltozás híven követi a lap tartalmi átalakulását.

³² Kis János: „Alkotmányozás – mi végre?” III. rész. *Élet és Irodalom*, 2011. április 8. Lásd még: „Polt Péter sajtópert veszített Kis János ellen” *Index*, 2012. június 25.

³³ Oroszi Babett és M. Tóth Balázs: „Polt Péter

kinevezése óta meredeken zuhan a politikai korrupciós ügyekben indított eljárások száma” *Átlátszó*, 2015. február 6.

³⁴ Hernádi Zsolt a Magyar Köztársaság Középkeresztje a Csillaggal kitüntetés tulajdonosa és Esztergom városa, valamint a Corvinus egyetem díszpolgára.

tóparancsot adtak ki ellene. A nemzetközi körözés azóta is érvényben van, ezért ügyvédei tanácsára nem hagyja el az országot. Mindez azonban, furcsa módon, hazai közéleti befolyását a legkevésbé sem érinti, hiszen a röghöz kötött elnök 2014-ben a 12, 2015-ben pedig a 13. helyet foglalta el a legbefolyásosabb magyar szereplők között.

Kvazi-állami cég vezetőjének minősül a Hír Tv volt elnöke és a *Magyar Nemzet* korábbi főszerkesztője és tulajdonosa, Liskay Gábor, aki korábban Simicska emberének számított, de a döntő pillanatban, az Orbán-Simicska szakítás kiobbánásának napján, habozás nélkül Orbán mellé állt. A jobboldali médiabirodalom megroppanása utáni időszakban mindent megtett, hogy a kormányfő-családfő a lehető legnagyobb, megújult médiaerővel kerüljön ki a küzdelemből. Ennek része volt Habony Árpáddal való új keletű együttműködése és a kormány új szócsövének tartott *Napi Gazdaság* (újabb nevén: *Magyar Idők*) megvásárlása.³⁵ Mindez Liskayt a 2014-es 32. hely után egészen a 26. helyig röpítette a befolyáslistán.

Baji Csaba, az MVM első embere 2014-ben még nem szerepelt a listán, de 2015-ben már felkapaszkodott a 25. helyre. Ám a Simicska elleni harc jegyében 2015 júniusában váratlanul menesztették, így valószínűsíthető, hogy az üstökösből hullócsillag lesz. Végül ebbe a körbe tartozik Töröcskei István, az Államadósság Kezelő Központ egykori vezetője, aki korábban úgy nyi-

latkozott, hogy „(Simicskával) több krízishelyzetben keresztülmentünk együtt, és ez egyfajta biztosíték arra, hogy az embert nem vágják hátra”.³⁶ Ő ma már a bedőlt Széchenyi Bank bukott vezetője, aki 2014-es 20. helyezése után 2015-ben már a 40. helyen landolt, és úgy tűnik, végképp leszálló pályára került.

Az „új baráti kör”

A hatodik csoportba sorolható a kormányfő „új baráti köre”, amelyet feltételezések szerint elsősorban a szoros pénzügyi kapcsolatok formáltak megbonthatatlaná. Az „új baráti kör” kifejezés elsősorban a Simicska utáni korszakra utal, másrészt pedig arra, hogy ezek a szereplők már nem politikusok, hanem ilyen-olyan gazdasági szereplők, akiket csak az köt össze, hogy a „családfő” kegyeltjeinek számítanak.

Első látásra nehéz ellentéteesebb karaktereket találni, mint Mészáros Lőrinc és Andy Vajna. Előbbi a kormányfő falubeli társa, gyereként együtt fociztak a réten, amely most már az övék. Mészáros felcsúti polgármesterként, vállalkozóként és az NB I-be rakétasebességgel feljutó Puskás Akadémia fontos embereként, a felcsúti stadion és a mellette elterülő földek szimbolikus és valóságos gondnokaként nem tesz mást, mint híres *self-made man* barátja lábnyomában lépget. Mészáros általában bebiztosítja üzleteit: mivel neve a kormányfőhöz kötődik, vállalkozásai lényegében „politikai védelem” alatt állnak. „Több piaci szereplő meggyőződése, hogy Mészáros Lőrinc a földijének, Orbán Viktornak is köszönheti páratlan üzleti sikereit, nyerési szériáját a közbeszerzéseken. Sőt, olyan élelmiszer-ipari befektetővel is beszélünk, aki en-

³⁵ „Simicska és Liskay: egy barátság vége” *Narancs.hu*, 2015. február 6. „Így épül a Fidesz új médiabirodalma” *Hír24*, 2015. június 3.

³⁶ „Kis Oligarchatározó: Töröcskei István” *Átlátás*, 2013. április 2.

nél szorosabb kapcsolatot is feltételez Mészáros érdekeltségei és a miniszterelnök között. Ilyesminek persze a céginformációs rendszerben nincs látható jele.³⁷

Vele szemben Andy Vajna jeleníti meg a Fidesz-klánban az egykori disszidensből lett kozmopolita világit, akinek útja Budapestről Hong-Kong-on át Hollywoodba vezetett, és akinek akkora szerencsében lehetett része, hogy Kaliforniában bemutathatta a politikai családfőnek Arnold Schwarzeneggert, a Terminátor címszereplőjét. Noha Vajna a Filmalap vezetőjeként fontos állami funkciót is betölt, a politikai családban fontosabb szerep hárul rá kaszinó-tulajdonosként. Mivel Vajna „pénztárgépe” nincs bekötve a Nemzeti Adó- és Vámhivatalhoz, bevételei – tudatos állami szabályozás következtében – rejtve maradnak az adófizetők képviselői előtt. Ahhoz képest, hogy Vajna 2014-ben még nem szerepelt a negyvenes listán, szembetűnő, hogy 2015-ben már a befolyáslista 7. helyén landolt. Ez a legnagyobb felfelé ugrás, amit a két lista összetevése eddig kínált, így akár azt is mondhatnánk, hogy a 2014-es választások „igazi győztese” Andy Vajna volt.

Ma már Vajna befolyása megelőzi Pintér Sándorét, Simicska Lajosét, Varga Mihályét és Demjén Sándorét. Elképesztően gyors előretérése alighanem szoros összefüggés-

ben áll a kaszinókra vonatkozó új szabályozással, és a bevételek ellenőrizhetetlenségével. A „kaszinógyémánt- és filmmogul” továbbra is a Fidesz által korábban ostromozott „offshore-lovagok” közé tartozik, mindez azonban nem gátolja meg a politikai családfőt abban, hogy az új jobboldali médiabirodalom egy részét is vele építtesse fel.³⁸ Vajna helyzete ilyen gyorsan sem a diktatórikus, sem a demokratikus befolyásmodellben nem változhatott volna meg: nyilvánvalónak látszik, hogy ehhez a „családfő” informális döntése kellett.

Az új baráti kör harmadik tagja Garancsi István nagyvállalkozó, a Videoton futbalcsapat tulajdonosa, aki gyakran bocsátja a fehérvári stadion díszpáholyát az ott szotyolázó notabilitások (Orbán, Csányi, Hernádi és mások) rendelkezésére. Garancsi az utóbbi években szinte nem tudott olyan tenderen elindulni, amelyet ne nyert volna meg. Befolyásának köszönhető, hogy egy ízben még Orbán is elkötelezte magát egy általa nem kultivált tevékenység, az országjárás támogatására és a turistaházak felújítására tett ígéretével, amelyet – szavai szerint – Garancsi István „taposott ki” belőle.³⁹

Az új baráti körrel kapcsolatban makacsul tartja magát az a szóbeszéd, hogy a barátok valójában a „családfő” strómanjai; erre vonatkozóan azonban – a dolog termé-

³⁷ Szirmai S. Péter: „Lőrinc, a barát” *Figyelő*, 2015. szeptember 3. 10-11. o. Lásd még: Magyar Krisztián: „A felcsúti királyság” *Magyar Narancs*, 2015. augusztus 27. 14-16. o.

³⁸ Lukács György és Bódis András: „Andy Vajna színe és fonákja” *Heti Válasz*, 2015. július 30. 16-21. o.

³⁹ Ahogy Orbán fogalmazott: „szeretném aláhúzni azt a korábbi ígéretünket is, amit Garancsi elnök úr taposott ki belőlem, hogy

ötvenezer lépésenként, ami – ha jól számolok – harminc kilométert jelent, állnia kell olyan létesítménynek, nevezzük turistaháznak, ahol olcsón, jó színvonalon a túrázók szálláshoz juthatnak. Ötvenezer lépésenként, vagyis harminc kilométerenként végig a Magyarországon megjelölt hivatalos turistaútvonalak mentén. Ez a tervünk.” Orbán Viktor beszéde a Som-hegyi turistaház avatásán. *Turista Tervmészterjéről Magazin*, 2013. október 29.

szete miatt is – nincsenek elérhető, hiteles információk. Mindenestre a 2015-ös adatok szerint Garancsi István becsült vagyona 19 milliárd forint, Mészáros Lőrincé pedig 8.4 milliárd. Garancsi ezzel 36. Mészáros pedig a 86. helyen áll a leggazdagabbak listáján. Míg Garancsi meggazdagodása már 2006-ban elindult, Mészáros váratlanul, szinte a semmiből jelent meg a 2014-es listán, 7.7 milliárdos vagyonával.⁴⁰ (A leggazdagabbak listáján Andy Vajna – ma még – nem szerepel.)

Befogadott gazdasági szereplők

Végül a hetedik csoportba tartoznak a politikai családba befogadott gazdasági szereplők, akik Orbántól függetlenül csináltak jelentős karriert. Közülük kiemelkedik Csányi Sándor, az OTP elnök-vezérigazgatója, aki az elérhető adatok szerint, 165 milliárdosra becsült vagyonával Magyarország leggazdagabb embere.⁴¹ Csányi vállalkozásai rendkívül széles portfóliót ölelnek fel, neve gyakran együtt szerepel a befolyáslista olyan szereplőivel, mint Demján Sándor és Hernádi Zsolt. Volt idő, amikor az OTP-ben Simicska Lajos és Spéder Zoltán a beosztottjaként dolgozott. Csányi szegény sorból emelkedett fel, de karrierje nem köthető a Fideszhez, ezért a NER se lenyelni, se kiköpni nem tudja. Lázár János egyszer látványosan megtámadta, amikor „az ország első számú uzsorásának” nevezte,⁴² Orbán viszont inkább integrálni próbálta őt a rendszerbe: erre szolgált Csányi MLSZ-elnyökké történt kinevezése, valamint a le-

hető legmagasabb szintű állami kitüntetése. Míg az Orbán által kezdeményezett, megemelt bankadó nehéz helyzetbe hozta az OTP-t, hosszabb távon mégis kedvezett neki, mert a külföldi bankok egy része épp emiatt távozott az országból. Mára Csányi megtalálta helyét a NER-ben. Befolyása akkor is átütő – mindkét évben Orbán után közvetlenül a 2. helyen végzett a listán – ha a fideszes hatalmi elitben formálisan és közvetlenül nincs is benne. Talán ő az egyetlen, aki befolyása fenntartásához nem szorul rá arra, hogy közvetlen „családtag” legyen, de azt sem teheti meg, hogy kivonja magát belőle. A fogadott politikai család őt még vonakodása ellenére is befogadta.

A további befogadott gazdasági szereplők közül Széles Gábor, Spéder Zoltán és Parragh László már régóta ott „kavar” a Fideszhez kötődő jobboldali körökben, míg a CBA-vezér Baldauf László és a szállítmányozásban milliárdossá vált Wáberer György viszonylag új arc a családban. Közülük az egykori MDF-es nagyvállalkozó, Széles Gábor a legfajsúlyosabb, aki 92 milliárdos vagyonával az 5. helyen áll a leggazdagabbak listáján.⁴³ Széles nemcsak az Ikarus, a Műszertechnika és a Videoton holding tulajdonosa, de az Echo Tv és a *Magyar Hírlap* tulajdonosaként komoly közvélemény-formáló szerepet is betölt: 2014-ben a 15., 2015-ben pedig a 17. helyet foglalta el a befolyáslistán. Széles arra törekszik, hogy ne csak szponzorként és gazdasági háttéremberként, ha-

14

⁴⁰ Garancsiról és Mészárosról lásd. *A 100 leggazdagabb*. op. cit. 2015. 70. o. és 102. o.

⁴¹ Csányiról lásd uo. 14-15. o.

⁴² „Lázár: Csányi a legnagyobb uzsorás” *Index*, 2013. augusztus 12.

⁴³ Szélesről lásd *A 100 leggazdagabb*, op. cit. 2015. 22. o.

nem politikailag is befolyásos szereplőként számoljanak vele.⁴⁴

A befogadott gazdasági aktorok között Wáberer György a következő, aki 80 milliárdos vagyonával az ország 9. leggazdagabb embere,⁴⁵ de a befolyás-rangsorban csak 2014-ben szerepelt (a 26. helyen). Azóta kormánybiztos lett, ami nem tett jót a befolyásának. Spéder Zoltán 24.2 milliárdos vagyonával a 27. a leggazdagabbak listáján,⁴⁶ de ő legalább annyira befolyásos is: a 2014-es listán 16, a 2015-ösön pedig, némiképp visszacsúszva, a 23. helyen állt. Hozzájuk képest Paragh László szerepe eredetileg kevésbé volt jelentős, de a felsőoktatási reformmal kapcsolatos vitákban felértékelődött: 2014-ben még csak a 36. helyen állt, de egy évvel később a 24. helyre lépett elő. Az Orbán feltétlen hívének számító CBA-tulajdonos, Baldauf László csak 2015-re erősödött meg annyira, hogy felkerüljön a befolyáslistára, annak is a 34. helyére.

Eddig tartott a fogadott politikai család befolyása, ami – mint a listák is mutatják – meghatározó jelentőségűvé vált a demokráciától eltávolodó, hibrid politikai rendszerben. A maffiaállam erősödése egyre közelebb hozza a hatalom monopolizálására épülő struktúrát.

A következő két csoport közül az első olyanokból áll, akik felkerültek ugyan a befolyáslistára, de nem köthetők a Fideszhez. A másik csoport pedig olyanokból, akik egy többpólusú, demokratikus rendszerben felkerülhetnek volna a listára, de – talán nem véletlenül – a maffiaállamban már nem férhettek oda. Az első

csoportba tartozókat viszonylagos kívülállónak és függetleneknek nevezem, a második csoport tagjait pedig mindössze az hozza össze egy fedél alá, hogy nincs komolyabb befolyásuk (pedig lehetne).

Viszonylagos kívülállók és függetlenek

A domináns fideszes, vagy Fidesz-közeli szereplők mellett kivételképpen felkerültek a listára olyanok, akik nem tartoznak Orbán holdudvarába, bár a vezető körrel akár szorosabb üzleti kapcsolatban is állhatnak. A 2014-es listán mindössze 10 olyan befolyásos szereplő található, akik nem sorolhatók a fogadott család körébe (Bige László, Bogsch Erik, Demján Sándor, Thomas Faustmann, Dirk Gerken, Gyurcsány Ferenc, Kovács Gábor, Leisztinger Tamás, Christopher Mattheisen és Patai Mihály). 2015-re azonban az ő számuk tovább csökkent, immáron 8 főre (Bige László, Demján Sándor, Thomas Faustmann, Jaksity György, Leisztinger Tamás, Christopher Mattheisen, Patai Mihály és Váradi József).

A fideszes politikai családból kimaradóknak igencsak gazdag embereknek kell lenniük ahhoz, hogy megengedhessék maguknak a kívülállás luxusát, miközben fenntartják jelentős befolyásukat. Bige László 160 milliárd forintra becsült vagyonával a második, Demján Sándor pedig 93 milliárdosra becsült vagyonával a negyedik leggazdagabb magyarnak számít.⁴⁷ Bige 2014-ben 17, egy évvel később pedig 18. volt a befolyáslistán. Demján viszont 2014-ben a 6. helyen volt, s onnan a 11.

⁴⁴ Széles politikai ambíciói azonban korlátokba ütköztek: 2010-ben szívesen lett volna gazdasági miniszter, de a posztot Matolcsy György kapta meg.

⁴⁵ Wábererről lásd *A 100 leggazdagabb*, op.cit. 30. o.

⁴⁶ Spéderről lásd uo. 56. o.

⁴⁷ Bigéről és Demjánról lásd uo. 16-17. o. és 20-21. o.

helyre esett vissza. Nem nagy különbség, gondolhatnánk, de Demján befolyásának csökkenése csak egy ponttal marad el Simicskától. A korábban inkább a baloldalhoz sorolt Leisztinger Tamás 72 milliárdos vagyonával a 11. leggazdagabb,⁴⁸ de jó fideszes kapcsolatokkal rendelkezik, befolyása továbbra is jelentős, amint azt a 18. és 19. helyezése mutatja. Értelmiségi körökben a Kogart-gyűjtemény révén ismertté vált Kovács Gábor 20 milliárdos vagyona⁴⁹ ellenére 2014-ben a csak 40. helyen állt a befolyáslistán, azóta pedig lekerült róla. Ellenkező irányban mozog a 12.3 milliárdos vagyonnal rendelkező WizzAir-vezér, Váradi József,⁵⁰ aki 2015-ben került fel először a befolyáslistára, a 33. helyen.

Mint látható, a befolyáslistán csak egyetlen ellenzéki politikus jelent meg, Gyurcsány Ferenc, ő is csak 2014-ben. A választási vereség után hátrébb húzódott és elvesztette helyét az első negyvenben.

Akik nem befolyásosak

2015-ben nem volt olyan politikus a listán, aki ne lett volna a Fideszhez köthető. Itt már a frakciószövetségben együtt kormányzó KDNP egyik politikusa sem bukkant fel, noha Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes (!) a kormányban. Úgy tűnik, az ő befolyása fordított arányban áll pozíciójával. Ugyanez mondható el Áder János köztársasági elnökről és a lenullázott Alkot-

mánybíróság tagjairól, valamint (Szájer kivételével) az Európai Parlamentben ülő magyar politikusokról. Az ellenzékiek közül sem MSZP-s, sem Jobbikos, sem DK-s, sem LMP-s politikus nem szerepelt az első negyven befolyásos személy között, nem is beszélve a kisebb pártokról.⁵¹ Polt Péterhez képest még a rendszer kinevezettjei – Darák Péter, Lenkovics Barnabás, Handó Tünde és mások – befolyása is mellékes, nincsenek erős polgármesterek, területi vagy szakmai vezetők. Az országos fideszes dominancia és a centralizált kinevezési rendszer miatt a jobboldali polgármesterek sorsa Orbán kezében van, bár ezen a téren a Jobbik fordulatot érhet el.

Amint arra már utaltam, a befolyáslista legnagyobb hiányzói a nők. A hatalomnak „futballöltöző szaga” van, amelyen még a Boss dezodorok sem segítenek. A maffia-államnak nincs női utánpótlása, a kormány kizárólag férfiakból áll, a parlamentben a női képviselők aránya Európában a legalacsonyabb. A hatalom mentalitása és életvilága „férfias”, a politikai tevékenységet leíró orbáni szavak és metaforák (koki, saller, böllér, kolbász) mind a férfivilág szimbolikáját idézik, ahol a nők csak rajongói szerepben jelennek meg – például ilyen a „Lányok, Asszonyok Orbán Viktorért Egyesület”⁵² – máskor pedig nem jut nekik több a „főzésnél” és a „szipogásnál”.⁵³

⁴⁸ Leisztingerről lásd uo. 34. o.

⁴⁹ Kovácsról lásd uo. 68. o.

⁵⁰ Váradiról lásd uo. 87. o.

⁵¹ Azt azonban érdemes hozzátenni, hogy a csupán 2015-ben kiterjesztett (és épp ezért a kiterjesztett részt e helyen nem vizsgált) befolyáslistán a 41-50. hely közötti sávban már jelen volt Bojár Gábor, Csák János, Kósa Lajos, Gyurcsány Ferenc, Kálomista Gábor, Lantos Csaba, Nagy Elek, Németh Lászlóné és Pato-

nai Péter társaságában Vona Gábor, a Jobbik elnöke is. Vö. *A 100 leggazdagabb*. op. cit. 2015. 118. o.

⁵² Az Egyesület Facebook-oldalának névjegye így hangzik: “Mindannyian együtt Orbán Viktorért, Magyarország Miniszterelnökéért! Ő a mi Miniszterelnökünk és ezen SENKI sem változtathat!” https://www.facebook.com/orbanviktorert/timeline?ref=page_internal

Hiányoznak a listáról az érdekvédők, közülük többen korrumpálódtak, mint például a Liga korábbi vezére, Gaskó István. Nincsenek befolyásos nemzetiségi vezetők, ugyanez áll a roma vezetőkre, akik között a Fideszbe kooptált Farkas Flóriánnak sincs már tekintélye.

A melegek kilétét a leggazdagabbak és legbefolyásosabbak listáin sűrű homály fedi. Nem véletlenül. Habár a listákon való részvételüket valószínűsíthetjük, *coming out* nem történt, erről a fogadott politikai családban nem eshet nyíltan szó. Egy, a melegek hazai helyzetét firtató kérdésre Orbán azt válaszolta, hogy „az érintettek Magyarországon biztonságban vannak, megkapják az őket megillető tiszteletet, és a külföldiek sem érzik ebből a szempontból veszélyes városnak Budapestet.”⁵⁴ Arra a kérdésre pedig, hogy mi a véleménye a homofóbia-ellenes kampányról, Orbán úgy válaszolt, hogy a kérdés „viccelődésre csábítja”, de hálás a melegeknek, mert magatartásuk „nem provokatív”.⁵⁵ Mindez sokat elárul a kormány hozzájuk fűződő negatív politikai beállítódásáról.

Nincsenek a befolyáslistán egyházi vezetők, sportolók, művészek, tudósok, feltalálók, a szellemi élet emberei. Ők csak díszpintyek lehetnek a fogadott politikai családban. Az egyházi vezetők hátat fordítottak Ferenc pápának a menekültválság idején, s a magyar kato-

likus egyház első embere, Erdő Péter szintén ez idő tájt épp Washingtonban járt Kövér Lászlóval tempomot avatni. A Magyar Tudományos Akadémia korábbi vezetői közül Pálincás József és Vizi E. Szilveszter lényegében a hatalmi gépezet részévé vált.⁵⁶ Az ismertebb tudósok és művészek közül például Heller Ágnes, Kornai János és Schiff András emelte fel szavát a rezsim ellen, de a befolyás-barométer szempontjából mindez éppúgy visszhangtalan maradt, mint a kortárs írók kritikai megnyilvánulásai (Erdős Virág, Esterházy Péter, Kemény István, Nádas Péter, Tóth Krisztina). A művész elitet a fogadott politikai családba kooptált Fekete György-féle Magyar Művészeti Akadémia és az Andy Vajna által vezetett Filmalap támogatásai révén próbálja integrálni a rendszer. A sportélet tekintélyes szereplői már régóta a stadionépítő Orbán hívei: a csalás miatt lebukott volt köztársasági elnök Schmitt Páltól a díszdoktorrá, rektorra és egyetemi tanárrá felemelt Mocsai Lajosig. A sporttal szimpatizáló technokrata értelmiséget a budapesti olimpia tervének mézesmadzagjával nyerték meg.

Olybá tűnik, hogy a mai Magyarországon csak a politikával összefonódott üzleti tevékenység nyújthat perspektívát a befolyás növelésére. A „politikával” való összefonódás pedig az Orbán Viktorral ápolt sze-

⁵³ „Orbán Viktor férjhez adja a lányát” *Blikk*, 2013. július 30.

⁵⁴ „Orbán hálás a melegeknek, szerinte biztonságban vannak” *Hvg.hu* 2015. május 18.

⁵⁵ Uo.

⁵⁶ Vizi E. Szilveszter a Magyarország Barátai alapítvány elnökeként a bevándorlás kérdéséről korábban úgy nyilatkozott, hogy a „bevándorlás korlátozása nem lehet a befogadás elutasítása”. Szerinte a magyar kultúrában

azért is büszkélkedhetünk bámulatos teljesítményekkel, mert az elmúlt ezer évben a magyarságot folyamatosan gazdagította a sok bevándorló. Vizi E. Szilveszter: „A befogadás korlátozása nem lehet a befogadás elutasítása” *Hvg.hu*, 2015. május 7. Az ezt követő hónapokban azonban Vizi nem kifogásolta sem a kormány bevándorló-ellenes kampányát, sem a menekültekkel szembeni erőszakos fellépését.

mélyes jó viszonyt jelenti, amelyet a „családfőnek” nyújtott kisebb-nagyobb szolgáltatások és kedvezmények alapoznak meg.

Összefoglalásként megállapítható, hogy a hatalmi elit közelebbi vizsgálata számos tekintetben megerősíti a maffiaállam struktúrájáról szóló elméleti feltevéseket. A rendszer diffúznak, kaotikusnak és sokszor egymásnak ellentmondó elemekből építkezőnek látszik, amelyben a formális demokrácia és az informális diktatúra elemei keverednek. Ebből a részből a részint tradicionális politikai kultúrából, részint pedig a tekintélyelvű rendszerektől hatékonyan tanuló hibrid rezsimből kristályosodik ki a maffiaállam. Mindez

úgy zajlik le, hogy a politikai eszmék által nem különösebben befolyásolt haszonelvű politikai vállalkozók zárt köre belülről elfoglalja az államot. Ha pedig ez egyszer megtörténik („csak egyszer kell győznünk, de akkor nagyon”), akkor az elasztikusnak tűnő rendszer – szisztematikusan alkalmazott egzisztenciális fenyegetés, propaganda, cenzúra, kooptáció, demonstratív kriminalizálás, diszkriminatív jogalkalmazás és hasonló technikák révén – el tudja érni, hogy a radikális elitváltás árnyékában, a jogállami kontextustól megfosztott intézmények működtetői valamennyien a fogadott politikai családot, és annak vezetőjét, a családfőt szolgálják majd.

Jelen írás második része egy tanulmánynak, amely a Magyar Bálint és Vásárhelyi Júlia által szerkesztett *Magyar polip 3.* című kötetben, 2015 végén jelenik meg.

Függelék

Befolyás-barométer Magyarországon 2014-ben és 2015-ben

2014	2015
1. Orbán Viktor	1. Orbán Viktor
2. Csányi Sándor	2. Csányi Sándor
3. Simicska Lajos	3. Lázár János
4. Habony Árpád	4. Habony Árpád
5. Lázár János	5. Matolcsy György
6. Demjén Sándor	6. Rogán Antal
7. Nyerges Zsolt	7. Andrew G. Vajna
8. Rogán Antal	8. Pintér Sándor
9. Varga Mihály	9. Simicska Lajos
10. Matolcsy György	10. Varga Mihály
11. Pintér Sándor	11. Demjén Sándor
12. Hernádi Zsolt	12. Szíjjártó Péter
13. Kövér László	13. Hernádi Zsolt
14. Kósa Lajos	14. Garancsi István
15. Széles Gábor	15. Mészáros Lőrinc
16. Spéder Zoltán	16. Nyerges Zsolt
17. Bige László	17. Széles Gábor
18. Leisztinger Tamás	18. Bige László
19. Patonai Péter	19. Leisztinger Tamás
20. Töröcskei István	20. Lakatos Benjamin
21. Thomas Faustmann	21. Thomas Faustmann
22. Vitézy Tamás	22. Kövér László

23. Garancsi István	23. Spéder Zoltán
24. Patai Mihály	24. Parragh László
25. Dirk Gerkens	25. Baji Csaba
26. Wáberer György	26. Lisz kay Gábor
27. Lázár Vilmos	27. Patai Mihály
28. Németh Lászlóné	28. Polt Péter
29. Lantos Csaba	29. Szájer József
30. Heim Péter	30. Szalay-Bobrovniczky Kristóf
31. Fonyó Károly	31. Futó Péter
32. Lisz kay Gábor	32. Szapáry György
33. Gyurcsány Ferenc	33. Váradi József
34. Bogsch Erik	34. Baldauf László
35. Csák János	35. Christopher Mattheisen
36. Parragh László	36. Jaksity György
37. Christopher Mattheisen	37. Fellegi Tamás
38. Szíjjártó Péter	38. Lázár Vilmos
39. Felcsuti Zsolt	39. Nyúl Sándor
40. Kovács Gábor	40. Töröcskei István

Forrás: *A 100 leggazdagabb.* Szerk. Szakonyi Péter. Budapest: Napi.hu, 2014, 114–118. o. és 2015. 114–122. o.